

Zoonózisok

vadjaink *embert veszélyeztető* fertőzései, parazitái

Sugár László

Kaposvári Egyetem

Agrár- és Környezettudományi Kar

Vadbiológiai és Etológiai Tanszék

„A hazai vadegészségügy és vadgazdálkodás
aktuális kérdései”

Szent István Egyetem Állatorvos-tudományi Kar

Budapest, 2015 március 24.

A zoonózisok

a disease that normally exists in animals but that can infect humans.

Egyik-másik zoonózis **csak emberben** jelentkezik betegségként.

Egyes zoonózisok olykor csak tünetmentes fertőzöttség formájában, mások viszont súlyos betegségként zajlanak le.

A lefolyás enyhe vagy súlyos volta sok tényezőn múlik, közrejátszik az ágens (mikróba, parazita) faja, virulenciája, a fertőzés mértéke, az egészségi állapot, az életkor, a fertőzött egyén: „benszülött” vagy jövevény, stb.

A törvények/rendeletek ismerete és betartása nem zárja ki a fertőzés lehetőségét! - pl. **TULARÉMIA** esetében a mezei nyúl megfogása

Milyen úton-módon?

a/ közvetlen:

- érintkezés: elejtett vagy élő vad (tularémia, veszettség...)
  - bőrön át („vizirüh”, *Schistosoma sp.*);
- perorális: táplálék (vízivás), érintkezés után (trichinella, peték...);
- belégzés: permet, por (ornitózis, tularémia ...);

a/ közvetett:

- vektor: szúnyog, v.sz. légy/bögöly, kullancs (W-N vírus, Lyme-kór, tularémia...);

c/ többféle: az előbbieik közül (pl. tularémia)

Részletes ismertetés az ágensek rendszertani sorrendjében:

- **vírusok, ???, baktériumok, paraziták**

Veszettség

Okozói a Lyssavírus nem (*Rhabdoviridae* család) tagjai. Ausztrália kivételével minden földrészen előfordul.

Négy formáját ismerjük:

1/ a klasszikus vagy **urbánus veszettség** - a 60-as évekig csak ez fordult elő Európában, fő terjesztője a házieb (ma is jelen van *Afrikában, a Közel-Keleten, Ázsiában, Közép- és Dél-Amerikában* →

„világjáró” vadászok!;

2/ az erdei (szilvatikus) vagy **róka-veszettség** - Magyarországon a 60-as évek közepén terjedt el - fő terjesztője a vörösróka;

ismét jelen van nálunk!

Mindenféle állatnál **gyanús a rendellenes viselkedés:**

szokatlan hangadás, a homlok dörzsölése, vakarása, erős nyálzás. a kóros étvágy...?

Az ember már a betegség korai szakaszában - a klinikai tünetek megjelenése előtt - is **fertőződhet**, pl. szarvasféléknél **a fej levágásakor** kiszabaduló koponyaúri folyadékkal, az ún. likvorral.

3/ az **amerikai denevér-veszettség** - trópusi és szubtrópusi Amerika;

4/ az **európai denevér-veszettség** - Európai északi vidékei.

Emberben mindegyik forma vírusa **halálos** megbetegedést okozhat.

Lappangási ideje rendszerint 20-90 nap (1 év) közötti időtartamú.

Kullancs közvetítette agyhártya-agyvelő gyulladás

A betegség lefolyása 2 szakaszra oszlik:

1. szakasz: a fertőződés után 7-14 nappal **influenzaszerű tünetek** jelentkeznek: láz, fejfájás, izomfájdalmak, gyengeség. Egy hét után látszólagos, illetve többnyire tényleges **gyógyulás** következik be. Idegrendszeri (pszichés) maradványtünetek azonban ilyenkor is lehetnek.

2. szakasz: egyes esetekben a **látszólagos gyógyulás után** újabb, többnyire **idegrendszeri tünetek** alakulnak ki: magas láz mellett kínzó fejfájás, ismétlődő hányinger/hányás, tarkómerevség és más neurológiai tünetek (pl. látászavar, tudatzavar, ájulás, légzészavarok, mozgászavarok, bénulások). Gyakori a teljes gyógyulás, néha viszont maradhatnak bizonyos

Maradványtünetek: tartós fejfájás, pszichés zavarok, látás -, hallás-, beszéd- vagy memóriazavar, csökkent koncentrációképesség, érzelmi labilitás, depresszió.

Védoltási sorozattal, amely több évig nyújt védelmet, megelőzhető.

Egyéb vírus eredetű zoonózisok

Nyugat-nílusi láz

Főként **szúnyogok** által terjesztett betegség.

Ma már Európa-szerte előfordul. 2012.-ben már több emberi megbetegedést is diagnosztizáltak nálunk.

Madarak a természetes rezervoárjai, fertőzött madártól közvetlenül is megkaphatjuk („héja-vész”)

Rendszerint **enyhe általános tünetek** (láz, fejfájás, nyirokcsomó duzzanatok, bőrkiütések) jelentkeznek. Olykor viszont **tartós fejfájás, esetleg agyhártya-, agyvelőgyulladás** is kialakulhat.

Madárinfluenza - H5N1...!, **Sertésinfluenza - H1N1** (most Ny-Indiában)

Ornitózis - papagájkór

A *Chlamydophyla (Ch.) psittaci* mikroorganizmus iránt számos madár- és emlősfaj fogékony. Elsősorban **galamb- és récefélékben** gyakori. A fertőzött madarak ürüléke a tollazatra szárad, majd elporlik. Így a fertőzött gerle, vagy réce komoly veszélyt jelent. Az **otthoni feldolgozás** folyamán indokolt a **forrázás !!!**

Az emberek rendszerint **belégzés útján** fertőződnek. A fertőződés lehet tünetmentes. Enyhe esetekben **influenza-szerű tünetek**: láz, fejfájás, izomfájdalmak alakulhatnak ki. Súlyos megbetegedés esetén a kialakuló ún. **atipusos tüdőgyulladást** csak **szerológiai vizsgálattal** lehet diagnosztizálni. *A nem megfelelő antibiotikummal történő kezelés hatástalan.*

Hönich M. képe
1975

Chlamydiales okozta **vetélés**

A *Ch. abortus* és a *Coxiella burnetii* csülkösvadban helyenként gyakori **méhelváltozást, magzatkárosodást, vetélést** okozhat.

A lőtt vad kezelése, zsigerelese során az **ember is fertőződhet**. Enyhébb esetekben *kötőhártyagyulladás* alakul ki.

Esetenként *férfiaknál heregyulladás, várandós nőknél vetélés* lehet a következménye.

A betegség eredete csak **szserológiai és PCR vizsgálattal diagnosztizálható!**

SL felvétele 2011

Lyme-borreliózis

Kórokozója a *Borrelia burgdorferi* baktérium. **Nem tartalmaz „jó antigént”!**

Kullancsok oltják be!

Számos törzse, változata van, amelyek különböző rágcsálókban, nagyvadfélékben, ragadozóknak, madarakban vagy akár gyíkokban jól szaporodnak - betegséget nem okozva.

<http://www.lymeneturope.org/info/lyme-disease-rash-erythema-migrans>

Fontosabb formái

a) vándorló bőrpír:

(a Lyme-kóros esetek 50%-a) a kullancs-csípés helyén a csípés után pár nappal piros kerek folt keletkezik és napról-napra nő. Nem fájdalmas, nem is viszket!

Bőrgyógyászat!!!

Lyme-borreliózis

b) ízületgyulladás: az esetek egy részénél nincs bőrtünet, hanem hetekkel-hónapokkal a fertőző kullancs-csípés után jelentkeznek az ízületgyulladás tünetei legtöbbször az egyik térdizületben. Majd akár féléves szünet után kiújul, vagy a másik oldalon kezdődik.

c) idegrendszeri tünetek léphetnek fel az antibiotikummal nem kezelték 10-15%-ánál a fertőződés után 1-3 hónappal: pl. agyidegek gyulladása, idegbénulás(ok),

d) Lyme-szívbetegség (szívizomgyulladás, szívinfarktus gyanú): a kezeletlen betegek 1-4%-ánál, általában férfiaknál jelentkezik hetekkel-hónapokkal a fertőződés után.

e) egyéb tünetek: a kórokozó a szervezetben a vérárammal bárhova eljuthat, bárhol megtelepedhet és a megtámadott szerv betegségének különböző tünetei jelentkezhetnek! - pl. károsodhat a hallóideg

Megbízható **diagnózis csak szaklaboratóriumi vizsgálattal** lehetséges!

Idült megbetegedésnél 1-2 évet is igényelhet a teljes gyógyulás. Ritka esetekben azonban csak enyhíteni lehet a tüneteket és a betegség halálos kimenetelű is lehet.

Tularémia

Okozója a *Francisella tularensis*. A baktérium **A-típusa** csak Észak- és Közép-Amerikában, míg **Euráziában a mérsékelt kórokozó-tulajdonságú B-típus honos**. A fertőződés iránt elsősorban a *rágcsálók (pocok- és hörcsögfélék, pészmapocok, stb.)* fogékonyak. **A mezei nyúl mérsékelten fogékony**. A fertőzést hónapokig túlélő **mezei nyulak jelentenek fertőzési veszélyt**

Az *emberi fertőződés* lehetőségei:

a/ közvetlen: a fertőzött mezei nyúl megfogása, nyúzása, feldolgozása;

b/ közvetett: tularémiás állatból vért szívó kullancs, ritkábban más vérszívó.

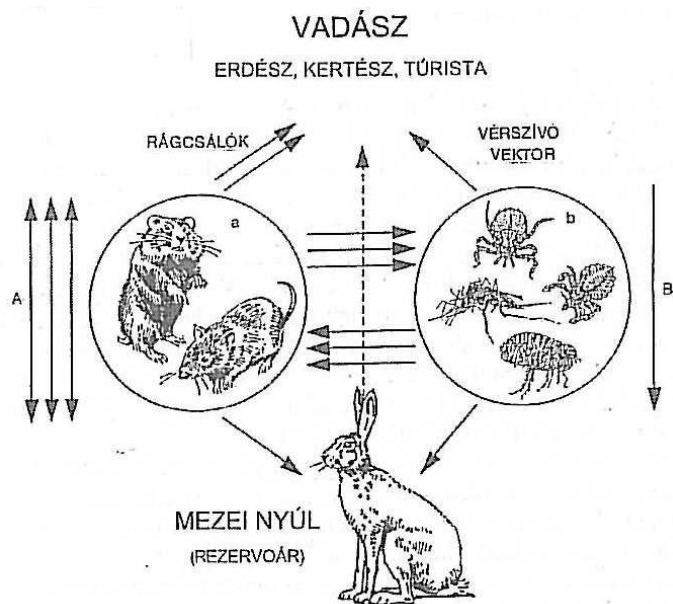
Leggyakoribb kullancs-csípés útján bekövetkező fertőződés. A fertőzés helyén általában már 2-3 nap múlva **fekélyes bőrgyulladás** alakul ki, amit a testtáji (pl. hónalji) **nyirokcsomó fájdalmas, néha kifakadó, duzzanata** követ (a *tularémiás megbetegedések 75-85%-a*).

Súlyos szövődményes ún. **szeptikus tularémia** is kialakulhat magas lázzal.

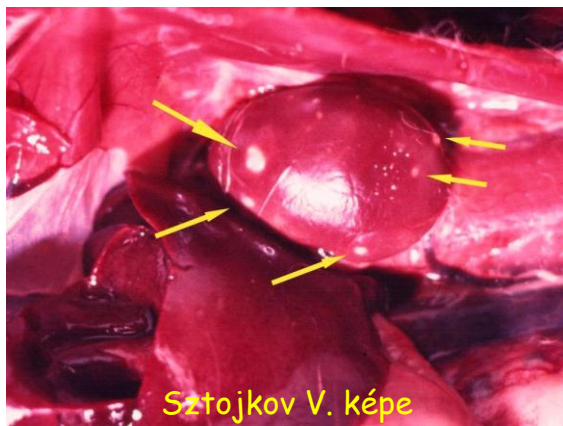
A megbetegedések **a pocok-, hörcsög-gradációs években jóval gyakoribbak!**

Tularémia

A fertőzés terjedési lehetőségei
(Boch és Schneidawind, 1988)

Sztojkov V. képe

A kézzel
megfogható vagy
látható ok nélkül
elpusztult nyulat

**megnyúzni sem
ajánlatos!**

Gümőkór (Tbc)

Napjainkban igen nagy probléma **a gümőkór terjedése**,
gyakoribbá válása **vaddisznóban a Dunántúl** egyes
részein

A **tbc gyanús esetek** egyes vaddisznó-terítékekben a **20-40%-**
ot is elérheti, olykor **szabad területen is**

Elváltozás leggyakrabban az **állalatti nyirokcsomókban**
található, de a tüdőben sem ritka. A **süldők** fertőzöttségi
aránya magasabb, mint a felnőtteké.

Emellett **gímszarvas esetek** is előfordultak.

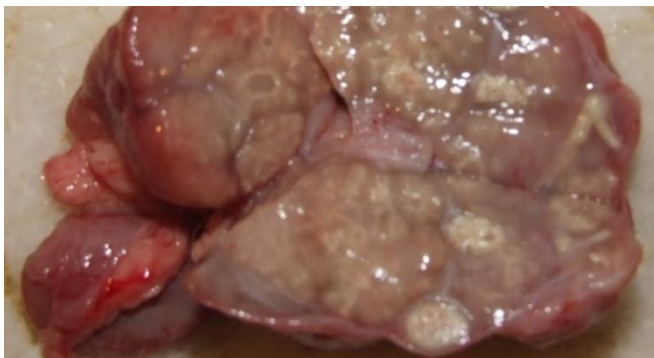
Az új fajnak nyilvánított gümőkór-baktérium, a *Mycobacterium caprae* jelenlétét lehetett kimutatni minden esetben.

A zsigerek kezelésének a szokásos hanyag módja???

Gümőkór (Tbc)

vaddisznó áll alatti ny.csomó
fotó: Cshivincsik Á.

szétszóródott tbc,
Gímszarvas - SL képe

vadd. máj - fotó: Cshivincsik
Á.

Brucellózis

Térségünkben a *Brucella suis*
mérsékelten patogén

2. biotípusa fordul elő

Sebfertőzés nyomán, ha ezt időben,
szakszerűen **nem kezelik**: súlyos **szövődmények**
is kialakulhatnak.

Tünetek: **heveny** esetekben: fejfájás,
végtag/izom-fájdalom és „hullámzó láz”;

idült esetekben: megfelelő diagnózis
és gyógykezelés híján szövődményként esetleg
májgyulladás, heregyulladás; ill. **idült** helyi
gyulladás (izületgyulladás, gerinc-csigolyák
gyulladása, szívbelhártya-, agyhártya- és
agyvelőgyulladás) alakulhat ki.

vaddisznó heréjében
brucellózis okozta
elhalás, gennyesedés

SL képe - Nógrád m. 2002 nyarán

Egyéb baktérium eredetű zoonózisok

Sertésorbánc

Általában **sebfertőzés** nyomán (kézsérülés):

fájdalmas bőrgyulladás, esetleg ízületgyulladás

Ritkán vérfertőzés kapcsán szívbelhártya-gyulladás is bekövetkezhet.

Vérszívók is terjeszthetik.

Szalmonellózis

forrása lehet: főként **vadréce-, vaddisznóhús** vagy **belsőség**

a betegség kialakulása három tényezőtől - a betegséget okozó baktérium mennyiségétől, a baktérium típusától és a szervezet fogékonyságától

Fontos az alapos sütés/főzés!

Botulizmus - „kolbászmérgezés”

főként **füstölt hússal, töltött-készítménnyel**

Fontos:

- a lőtt vaddisznó **higiénikus kezelése, feldolgozása és**
- az **alapos sütés/főzés!** - különösen **nyári időszakban**

Alveoláris echinokokkózis

A róka apró galandférgé (*Echinococcus multilocularis*) → 2-4 mm hosszú.

Az **Alpokban** régóta gyakori. Az utóbbi 20-25 év folyamán szétterjedőben van Európa szerte. Ma már **hazánkban is mindenfelé előfordulhatnak fertőzött rókák**, újabban pedig aranyakálokban is megtalálták. Nálunk is *volt már halálos emberi eset.*

http://parasitipedia.net/images/stories/endo_para/Cestodes/EchMulAdu.jpg

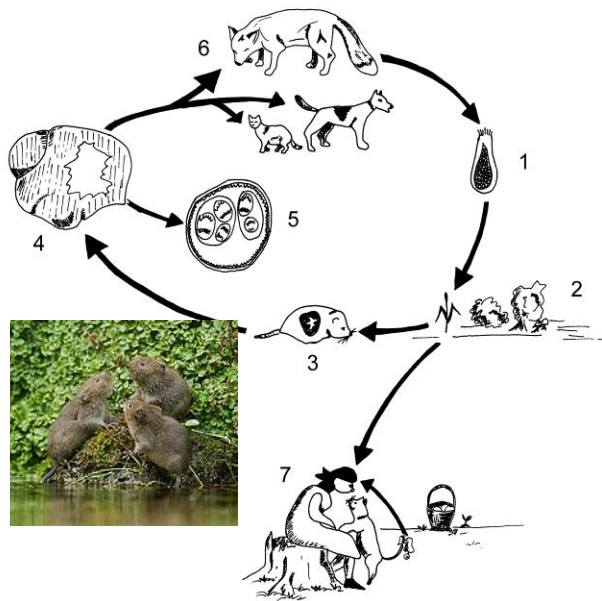
Lárvája főként **pocokfélék**, esetenként azonban patások és az ember májában *is megtelepszik*. A fertőződés általában szájon át történik: róka ürülékkel szennyezett erdei- mezei gyümölcscsel, gombával, virágszedés, gilisztagyűjtés, stb. alkalmával.

Különösen veszélyes a lőtt róka, sakál fogdosása!

Alveoláris a neve, mert a lárvaalak nem együregű, gömbszerű hólyag (ld. a *cisztás echinokokkózisnál*), hanem *szerteágazóan, gyökér- ill. daganatszerűen növekszik a májban.*

Alveoláris echinokokkózis

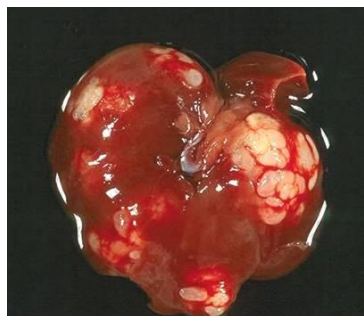

a biológiai ciklus

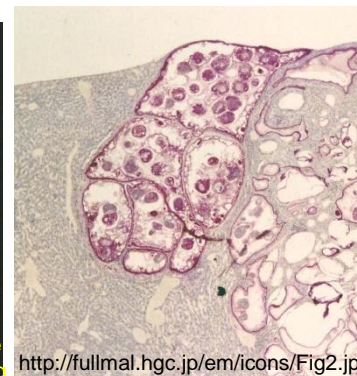

http://parasitipedia.net/images/stories/endo_para/Cestodes/EchMulQui.jpg

pocok hólyagos mája

http://www.unibielefeld.de/biologie/Didaktik/Zoologie/html_deutsch/pics/Echinococcus_multilocularis3.jpg

<http://fullmal.hgc.jp/em/icons/Fig2.jpg>

hólyagos máj és szövettani képe

Évente szerológiai vizsgálat! (erdész, hiv. vadász, túrázó, gombázó...)

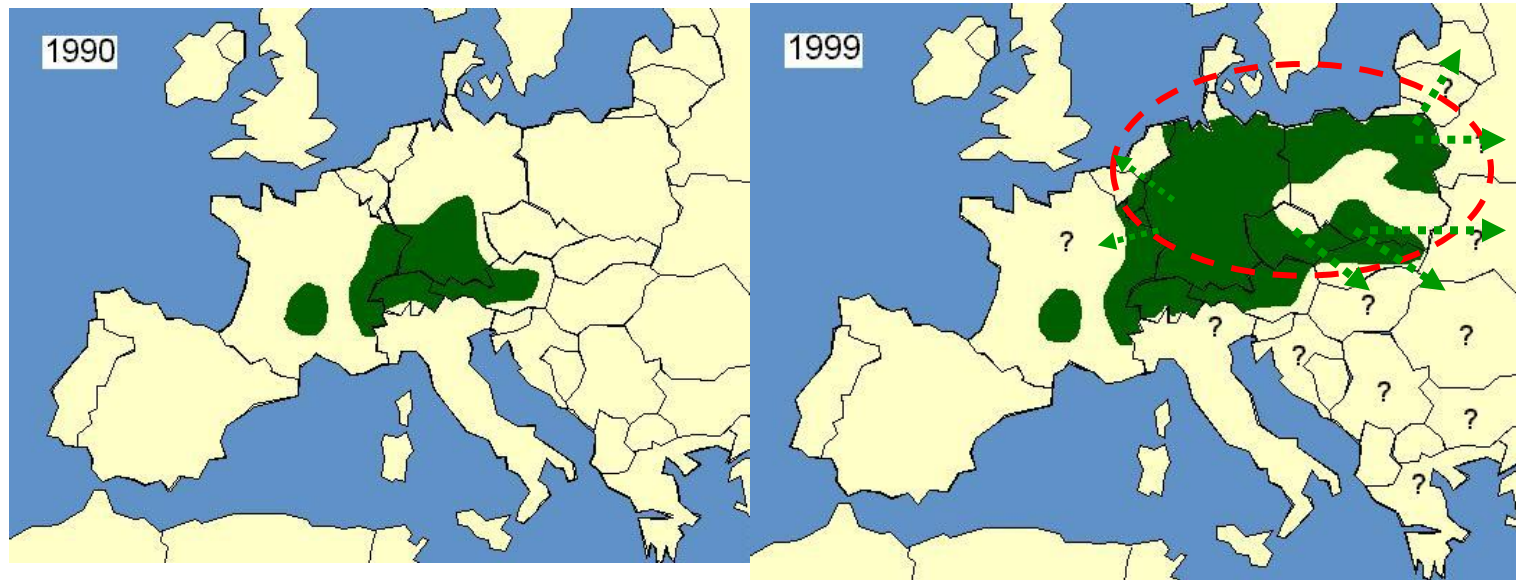
Az A-E elterjedése Európában, *egykor és ma*

Az A-E-t korábban tipikus „góc”parazitózisnak vélték (a trichinellózishoz hasonlóan)!

az eredeti elterjedés

az újabb 'térfoglalás'

(Knapp et al., 2009)

és még nincs vége!!! - lásd Mo!

Az A-E elterjedése Mo-on

2002 tavasz

100 róka → **5 pozitív**

(Sréter et al., Emerging Infectious Diseases • Vol. 9, No. 3, March 2003)

2003/04 év

150 róka → **19 pozitív**

A hazai elterjedés és a prevalencia

Gy-S	Nógrád	K-E	Pest	B-A-Z
30%	26%	7%	6%	5%

(Sréter et al., MÁL 2005)

2008/09 év

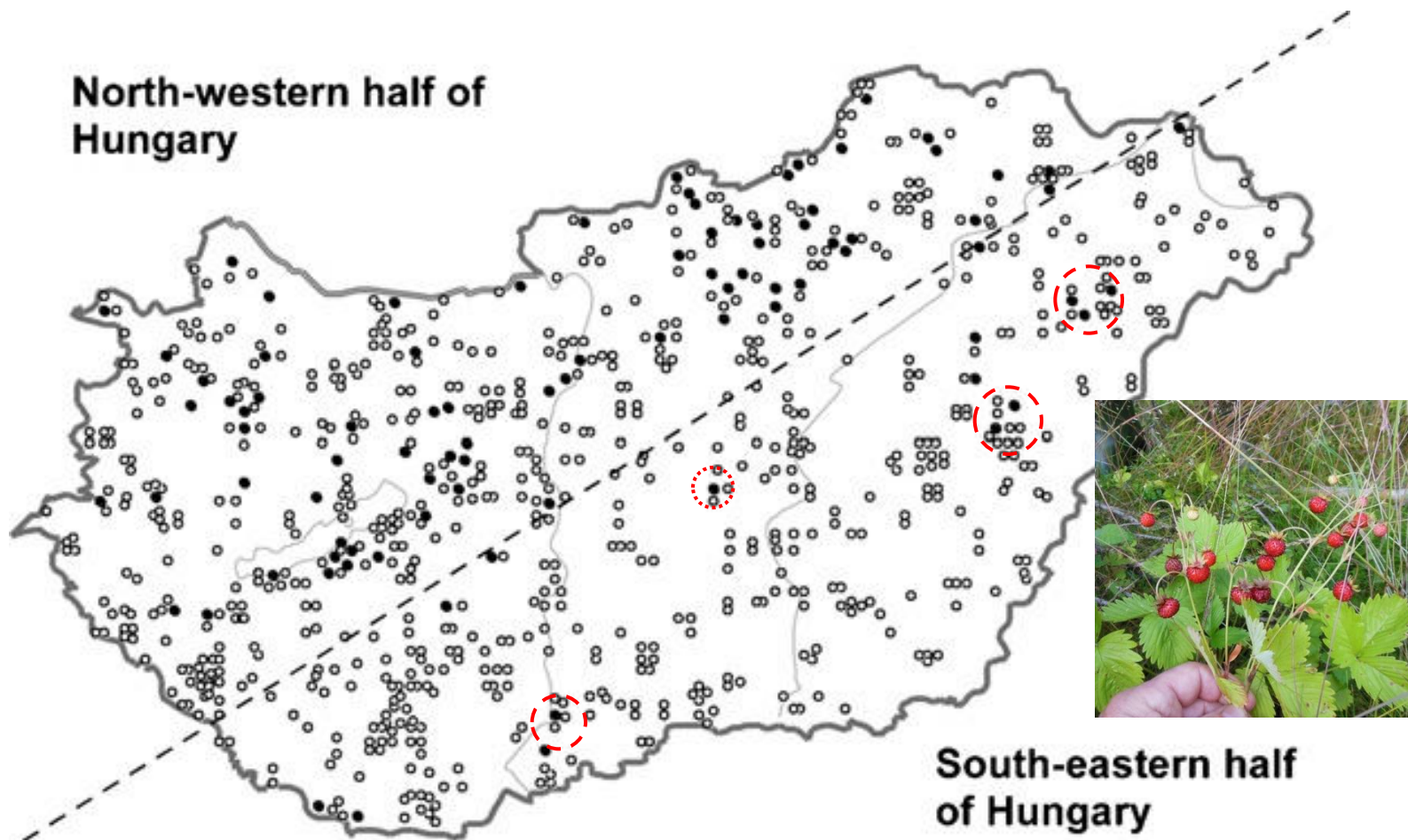
840 róka → **90 pozitív**

16/19 megyében - É-Ny 16,2%, D-K 4,2%

(Casulli et al., Veterinary Parasitology 174 (2010) 241-246)

Az A-E rókában

2008/09-ben - Sréter & al., *Veterinary Parasitology* **174** (2010) 241-246

Trichinellózis - izomférgesség

Gócbetegségként tartjuk számon, de bárhol megjelenhet.

A férgek morfológiai és faji jellemzői:

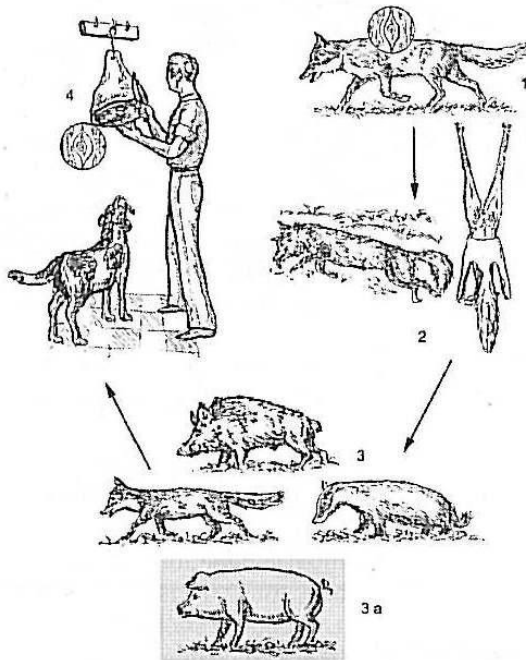
Okozói apró *fonálférges*: a hímek 1,4-1,6, a nőstények 3-3,7 mm hosszúak.

A 7(10?) közül hazánkban **3 faj** fordul elő (csak DNS-vizsgálattal különíthetők el):

- *Trichinella spiralis*: főként lakott környezetben honos -
  - **a sertés és a patkány** a fő gazdája - *emberre ez a legveszélyesebb*;
  - de **patkány - róka - vaddisznó** révén a szabadban is terjedhet
- *T. britovi*: (általában 600 m tengerszint feletti?) területeken fordul elő.
gazdái ragadozók (róka, borz, farkas, hiúz, medve) és a vaddisznó
Megbetegítő- és a szaporodási képessége egyaránt jóval kisebb
- *T. pseudospiralis*: számos **emlős- és madárfajban** előfordul, kicsi a megbetegítő- és a szaporodási képessége.

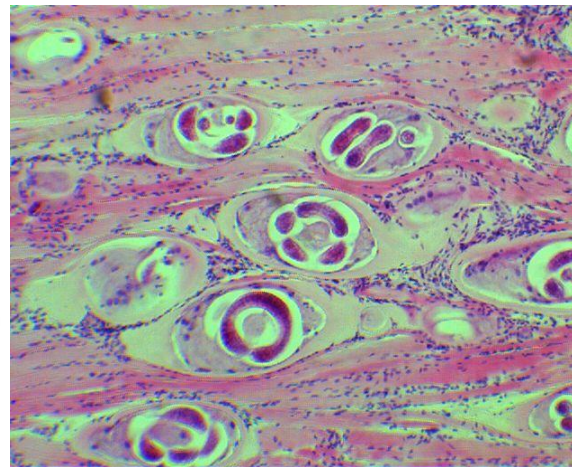

Trichinellózis

A Trichinella terjedése

SL 1978

<http://medicalimages.allrefer.com/large/trichinella-spiralis-in-human-muscle.jpg>

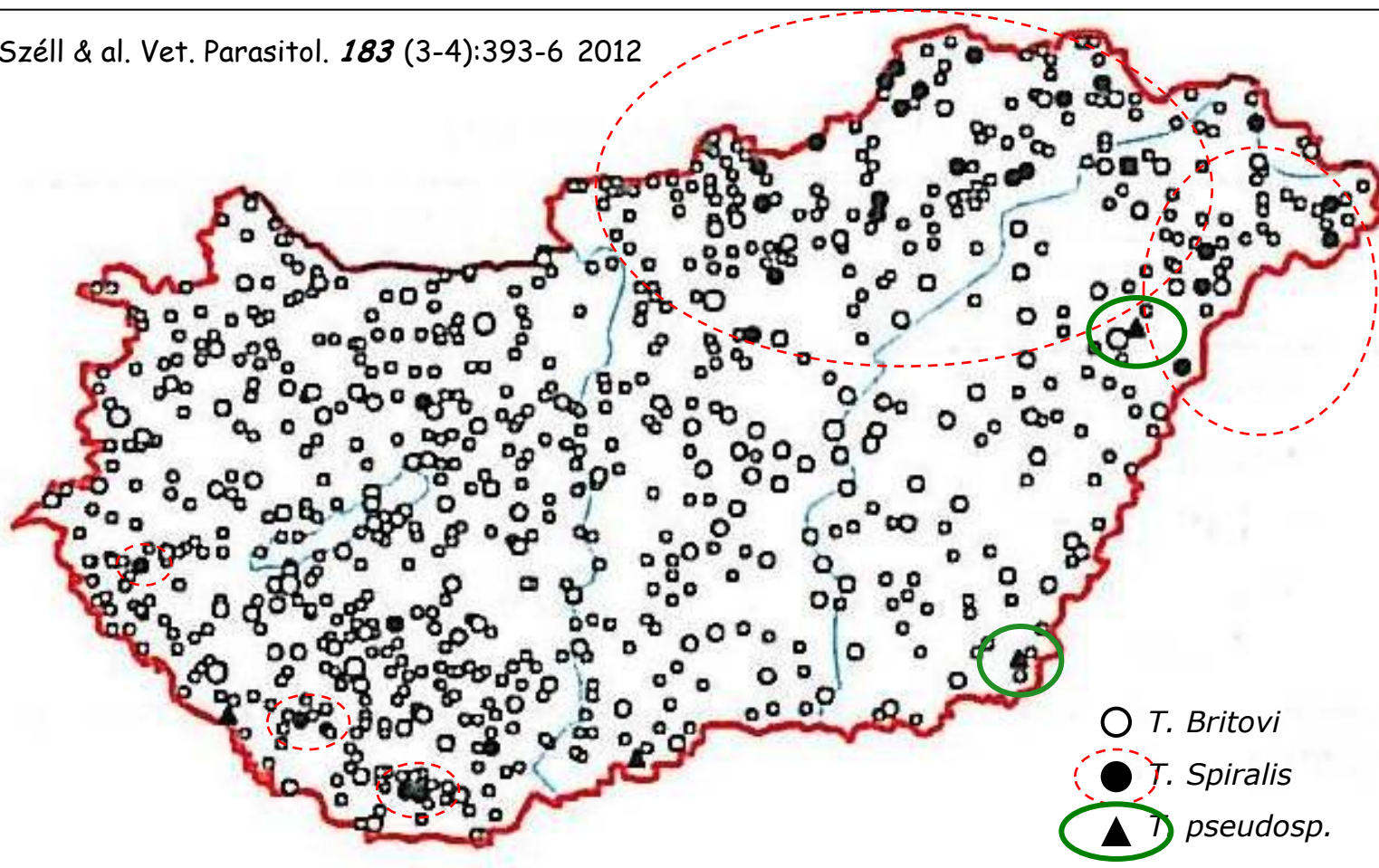
b/ https://en.wikipedia.org/wiki/File:Trichinella_larvaeG.JPG

izomtrichinellák mikroszkópos képe

A trichinellózis hazai előfordulása *rókában*

Széll & al. Vet. Parasitol. **183** (3-4):393-6 2012

Trichinellózis

Emberi esetek gyakorisága:

- *1960 előtt: átlagosan 700/év;*
- *2000 után átl. 70/év*

ez utóbbiak kb. 50%-a „import” volt
(húskészítmény vagy 'lábon' jött)

(Glatz & al. Parasite 17: 193-198 2010)

Kullancs

A legtöbb kullancsot **lőtt vadtól** kaphatjuk! Naponta kétszer is át kell vizsgál(tat)ni magunkat, főként kezünket-lábunkat, mert **a fertőző ágenseket** tartalmazó nyálat, gyomortartalmat először kb. **12 óra elteltével „öklendezi”** be a fullánkjával.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket !

